

ANMELDELSER

Pastor J. Chr. Clausens Mindebog ved H. C. FRYDENDAHL. Fynsk Hjemstavns Forlag Krarup-Espe. 1942.

Det Skrift, Førstelærer ved Krarup Skole H. C. Frydendahl har udsendt til Erindring om den 1941 afdøde Præst for Brahetrolleborg-Krarup, J. CHR. CLAUSEN, har ikke blot Bud til dennes Sognebørn og mange Venner paa Hjemegnen, men ogsaa til vide Kredse over hele Fyen, som bevarer Mindet om en særpræget, hjertevarm og alsidig virksom Personlighed.

Med Pastor Clausen afsluttes en uafbrudt Række af fynske Præster Søn efter Fader gennem fem Slægtled, som gaar tilbage til hans Tipoldefader, Sognepræst i Svanninge JACOB PAULIN CLAUSEN († 1794), hvis Søn var Sognepræst i Assens JOHAN CLAUSEN († 1821), Fader til Sognepræst i Vejlbj by ved Middelfart NICOLAI EDINGER BALLE CLAUSEN († 1865), hvis Søn Sognepræst i Ryslinge JOHAN CARL EMIL CLAUSEN var Fader til Pastor J. Chr. Clausen. Selv fødtes han i det skæbnesvangre Aar 1864, et Barn fra Nederlagets Tid. Ifølge sin Afstamning var Pastor Clausen den udprægede Fynbo med Lune og Humør, letbevægelig og følsom i Sorg og Glæde, sjælesund og livsfrodig. Slægtskulturen gav ham Myndighed, naar og hvor det krævedes. I 1900 blev han beskikket til ordineret Medhjælper hos Provst Wøldike, Præst for Brahetrolleborg-Krarup. Hans faste Aarsindtægt var kun 900 Kroner, hvortil kom det ringe Udbytte af en Offerdag. Paa hans tarvelige Indkomster bødede hans Stilling som Lærer ved Brahetrolleborg Højskole. Først i 1918 blev han Sognepræst og forblev i Embedet indtil 1934, da han naaede Aldersgrænsen.

Hvad der giver Mindebogen en særlig blivende Værdi, er Pastor Clausens Livserindringer, der falder i tre Afsnit: Slægten, Deltagelse i Skytte- og Gymnastiksagen og Minder fra Brahetrolleborg. Hans Oplevelser fra Barndommen og Ungdommen i Ryslinge, Aarene paa Herlufsholm og i Odense Katedralskole, Studentertiden er frisk og fornøjelig fortalt. Størst Interesse frembyder dog Hovedafsnittet om den skønne og minderige Egn, til hvilken han var knyttet i et halvt Aarhundrede, hans Præstegerning og agitatoriske Virksomhed til Gavn for Skyttesagen, med livfulde Træk af Befolkningens Lynne. Længst vil man huske hans udførlige Omtale af Livet paa Brahetrolleborg Slot i den højt kultiverede, gæstemilde og velvillige Lensgreve Christian Einar Reventlows Tid og af de Personer, der var knyttet til ham.

Af Livserindringerne og de Mindetaler, der holdtes ved Pastor Clausens Grav faar man et smukt og troværdigt Billede af en lys og frejdig, stærkt pulserende Natur, der gav til alle Sider, en varm fædrelandssindet Mand, forstaaende overfor alle nye og bærende Tanker, og tillige tro mod Minderne.

H. C. Frydendahls fordringsløse Bog fortjener at kendes og læses viden om.

LOUIS BOBÉ.

Katalog over de udstillede Portrætter og Genstande paa Frederiksborg. 2. Udgave. 1943. (515 S.).

I Aaret 1919 udsendte det nationalhistoriske Musæum paa Frederiksborg for første Gang et fuldstændigt beskrivende Katalog over de i Musæet udstillede Portrætter og Genstande. Efter 25 Aars Forløb foreligger en anden Udgave af dette omfangsrige og nyttige Arbejde, nu – som den Gang – besørget ved Musæets nidkære Leder, OTTO ANDRUP. Den stærke Forøgelse og Forædling – af Musæets Samlinger, der har fundet Sted i de mellem-liggende Aar, berettiger i høj Grad en saadan Nyudgave.

Det er et uhyre Stof, der foreligger registreret i dette Katalog. Alene Løbenumrene naar op til 10.945 (hvori endda oftere er medtaget adskillige Undernumre), og naar man ser, hvor mange Specialoplysninger der kan være samlet under Beskrivelsen af blot et enkelt Nummer, er der al Grund til at modtage dette Arbejde med Respekt. Ikke mindst for personalhistoriske Forskere maa den nye Udgave af Kataloget kaldes et vigtigt Kildeskrift, da Hovedmængden af de registrerede Numre enten er Portrætter eller paa anden Maade har Tilknytning til Personer. Benyttelsen lettes i høj Grad ved de tre Slags Register, Kataloget meget priseligt er udstyret med, over Personnavne, Stednavne og Kunstnernavne.

At der i et saa stort Stof næsten med Nødvendighed maa indsnige sig flere eller færre Fejl og Inkurier, maa man være forberedt paa. Det viser sig da ogsaa blot ved en første Gennemgang, at man hist og her kan sætte Fingern paa en eller anden Enkelthed, og det ser næsten ud til, at den usædvanligt talrige Kreds af Medarbejdere, som i Følge Fortalen har været virksomme ved Udarbejdelsen, ikke ubetinget har været til Gavn for Katalogets Konsekvens og Akribi. Det ser saaledes ikke godt ud, at et nationalhistorisk Musæum ikke synes at vide, hvorledes Jacob Langebeks Navn staves (jvfr. Nr. 4630, 36 „Langebeck“!). Nr. 2925 angaar ikke som oplyst i Registeret – Griffenfeld (skal være Nr. 2926). Ved Nr. 8850 studser man over Omtalen af en Gave fra Hofjægermester Fr. v. Manstorff (skal formentlig være v. Arenstorff) o. s. fr. I Fortalen er Sætningen „Slottets Navn er knyttet til den Fred, som 1720 endte den sidste virkelige Krig mellem de nordiske Folk“ mindre behændigt formuleret, idet den let (som der vides Eksempler paa) kan forlede almindelige Læsere til at tro, at Oprindelsen til Slottets Navn skulde staa i Forbindelse med den Fred, der afsluttede den store nordiske Krig. – I Listen,

der meddeles som Tillæg, over Malerier o. l., som bl. a. for Tiden er deponerede andetsteds, savner man Oplysninger om forskellige Deposita f. Eks. i Rigsarkivet.

Som Helhed maa dog den nye Udgave af Kataloget betegnes baade som et værdifuldt Hjælpemiddel og som et smukt Vidnesbyrd om den store Fremgang, der har kendetegnet Frederiksborg-Musæet under den nuværende Direktørs utrætteligt virksomme Ledelse.

BJØRN KORNERUP.

HARALD BALSLEV: *Fra fynske Præstegaarde*. Odense 1944. (Historisk Samfund for Fyns Stift). (161 S.).

En vigtig Fremtidsopgave for dansk kulturhistorisk Forskning maa være at søge tilvejebragt et omfattende og grundigt Værk om den danske Præstegaardskulturs Betydning for Landet. I et saadant strengt sagligt Værk, fjernt fra de populære, let sentimentale Glansbilledskildringer af Præstegaardsidyl, maatte en Række forskellige Sider indgaaende behandles: kirkehistoriske, økonomiske, landbohistoriske, bygningshistoriske o. l. Et Hovedpunkt maatte dog navnlig Fremstillingen af de enkelte Præsteslægters Liv og Indsats være. For Finlands Vedkommende foreligger for en bestemt Periode en fortrinlig Skildring af et tilsvarende Emne i afdøde Professor Gunnar Suolahti's „Finlands prästerskap på 1600- och 1700-talen“ (jvfr. (dansk) Historisk Tidsskrift 9. R. VI, 335), men i vor Litteratur savnes hidtil et Sidestykke hertil af større Format. Man maa da indtil videre glæde sig over de specielle Skrifter, der nu og da udkommer om herhenhørende Forhold som en Slags Forarbejder til et større Værk.

Til denne Slags Arbejder maa aabenbart henregnes en lille Bog, som er udgivet af Historisk Samfund for Fyns Stift „*Fra fynske Præstegaarde*“. Forfatteren, Højskoleforstander Harald Balslev, der selv er udgaet fra en af Landets gamle, vidt udbredte og vel tjente Præsteslægter, fortæller heri paa en fordringsløs, kultiveret Maade om det Liv og de Slægter, der i det 18. og 19. Aarhundrede har været knyttet til de to Knudepunkter: Haarslev i Nordfyen og Ollerup i Sydfyen, idet han dog under sin Behandling jævnlig inddrager andre Præstegaarde og deres Beboere (Tommerup, Egense, Horne, Vester Skerninge, Vigerslev o. fl.). Skildringen samler sig navnlig om Slægterne Balslev og Bredsdorff samt om Præsten J. S. Brandt († 1898) i Ollerup.

Tiltalende og fornøjeligt er det lykkedes Forf. at give et Rids af en Række Slægters og Personers Leven og Virken. Først og fremmest er hans Skildring af personalhistorisk Interesse, men jævnlig meddeles der ogsaa Bidrag af kirkehistorisk Art til Belysning af forskellige Kredse, der overvejende hørte hjemme i herrnhutisk eller grundtvigsk farvet Fromhedsliv. En Del af alt dette er ganske vist kendt fra ældre Tid, særlig gennem Biografierne i de Balslevske Stamtavler (jvfr. 11. R. II, 254 ff.), men det har sin Betydning at faa Stoffet gjort tilgængeligt for videre Kredse. Ganske særlig er Bogen

af Interesse ved at give et overvældende Indtryk af den nøje Slægtssammenhæng, der bestod mellem de gamle Præsteslægter. I denne Skildring af fynske Forhold især i det 19. Aarhundrede møder man i Virkeligheden aldeles det samme Helhedsbillede af de tæt sammenvoksede Præsteslægter som i Præsten Rasmus Winthers Slægtbog fra det 17. og 18. Aarhundrede (jvfr. 10. R. II, 163 f.).

Selvom den foreliggende Fremstilling ikke kan kaldes meget dybtgaaende og i det hele vilde have vundet betydeligt, om Emnet var blevet set paa en bredere Baggrund, er den dog i flere Henseender af Værdi ogsaa for den historiske Forskning. Dette skyldes bl. a., at Forf. har været i Stand dels til at benytte en Række utrykte Familieoptegnelser, Stambøger, Breve o. l., dels til ud fra sine egne Erindringer at supplere de skriftlige Kilder med vigtige Førstehaandsoplysninger. Formodentlig er han en af de meget faa tilbageblevne, der overhovedet sidder inde med et personligt Indtryk af adskillige af de i Bogen omtalte Personer, og dette giver hans Ord en særlig Vægt.

Man kunde have ønsket, at der var gjort nøjagtigere Rede for de Kilder, Forf. har benyttet. Navnlig savner man Besked om, hvor forskelligt haandskrevent Kildestof findes. Under Omtalen af Slægten Bredsdorff synes det, som om Petrine Margrete Langes forskellige Artikler om denne (i nærværende Tidsskrift 5. R. III, 181-99 og især i Personalhistoriske Samlinger, udg. af Th. Hauch-Fausbøll, I, 209-35) er blevet benyttede, men de citeres ikke. Fortjenstfuldt er det derimod, at Bogen er udstyret med et udførligt Register og en Række gode Billeder, bl. a. af den nu desværre nedrevne, saa mindeværdige Haarslev Præstegaard. Bogen vidner i det hele om megen Pietet og smuk almenmenneskelig Forstaaelse.

BJØRN KORNERUP.

Frederiksberg Kommunebiblioteker. Katalog over Genealogisk Samling. Frederiksberg 1944. (98 S.). – *Københavns Kommunebiblioteker. Katalog over dansk og norsk Litteratur. Personalhistorie.* 4. Udg. Kbh. 1944. (209 S.).

Med faa Maaneders Mellemrum har Storkøbenhavns to største Folkebiblioteker udsendt Kataloger over deres Samlinger af genealogisk og personalhistorisk Litteratur, for Frederiksbergs Vedkommende et – stort – Supplement til den i 1935 med senere Tillæg udgivne Fortegnelse over Personalhistorie, for Københavns Vedkommende i fjerde Udgave et talende Vidnesbyrd om den Interesse, der fra Laanernes Side vises disse Afdelinger af Bogbestanden.

Da Frederiksberg Kommunebiblioteker i 1935 udgav sit Katalog over Personalhistorie og i 1943 Tillæget for Aarene 1935-43, medtoges ikke den genealogiske Samling, som vistnok allerede da var af et ikke ringe Omfang og nu, takket være Ledelsens vaagne Blik for Behovet, er vokset til en betydelig Samling. Det nu foreliggende Katalog omfatter da kun den egentlige

Stamtavlelitteratur, dog suppleret med de for Genealogiens Teori og Metode, samt Hjælpefagene nødvendige Værker. Kataloget kan saaledes kun betragtes som det sidste Led i Frederiksberg Kommunebibliotekers Oversigt over sin personalhistoriske Litteratur.

Kataloget adskiller sig fra almindelige Kataloger derved, at det ikke alene giver en bibliografisk affattet Fortegnelse over Bibliotekets Bestand indenfor de paagældende Emner, men tillige dels meddeler Henvisninger for saadanne Værkers Vedkommende, som efter Titlen indeholder flere Slægter, dels Analyser af genealogisk Indhold fra danske Samlingsværker og Tidsskrifter; saaledes er hele Amtsaarbogslitteraturen analyseret og medtaget her for Genealogicas Vedkommende. Det kan ikke nægtes, at Kataloget i sin Opstilling, her tænkes særlig paa de indledende Afsnit (Bibliografi, Arkivvæsen, Genealogi i Almindelighed, Hjælpefag, Tidsskrifter og Samlinger af Stamtavler) virker noget dogmatisk stiv. Det alfabetiske Princip synes jo imidlertid for Folkebibliotekernes Kataloger at skulle være ufravigeligt, men for Fagfolk havde unægtelig en systematisk Opstilling af disse Grupper været at foretrække. Hovedafsnittet er, som naturligt, opstillet alfabetisk efter Slægtsnavnene. Dette Afsnit omfatter ialt 968 Numre og udgør altsaa i sig selv en statelig Samling. Henvisningerne er ikke nummereret, men deres Antal maa efter en skønmæssig Optælling andrage ca. 2700, saaledes at der altsaa ialt er Oplysninger om ca. 3700 Slægtsnavne. – At et saadant Katalog „ikke alene kan anvendes som Nøgle for Bibliotekernes egne Benyttere, men tillige som Bidrag til en Bibliografi over Emnet“ er en Selvfølge. Kataloget bør indgaa i alle Personalhistorikeres Haandbibliotek som et uundværligt bibliografisk Hjælpemiddel og et Skridt paa Vejen henimod det Kilderegister til den danske Personalhistorie, som vi stadig saa bittert savner.

Kataloget over den personalhistoriske Samling i Københavns Kommunebiblioteker omfatter hele Bestanden og viser, at Bibliotekerne besidder en virkelig righoldig Samling af biografisk Litteratur. Hvad den specielle genealogiske Litteratur angaar, er Modsætningen mellem København og Frederiksberg imidlertid, næsten pinligt, paafaldende. Afsnittet 99,9 omfatter 27 (sic) Stamtavler (mod 968 i den tilsvarende Afdeling i Frederiksbergs Katalog). Der maa ligge en bevidst Linje i Bibliotekernes Indkøbspolitik bag ved dette Modsætningsforhold, og det maa baade fra genealogisk og fra biblioteksmæssig Side beklages, at Københavns Kommunebiblioteker har fulgt det Princip overhovedet ikke at befatte sig med Stamtavlelitteraturen.

Erfaringerne fra Det kongelige Biblioteks Læsesal gaar ud paa, at den personalhistoriske, især den genealogiske Litteratur, benyttes ganske overordentlig stærkt. Situationen er i Virkeligheden ved at blive saa alvorlig, at Bibliotekets danske Afdeling i en ikke alt for fjern Fremtid kan blive tvungen til, af Hensyn til sine Museumsopgaver, at indføre visse Restriktioner med Hensyn til Benyttelse paa Læsesalen af Stamtavlelitteratur – Udlaan heraf har længe været forbudt til private. Det er derfor af største Betydning, at

Folkebibliotekerne er i Stand til nogenlunde at tilfredsstille Publikums stadigt voksende Krav paa dette Omraade, og man maa haabe, at Københavns Kommunebiblioteker under den nys tiltraadte Stadsbibliotekars Ægide vil ændre den hidtil fulgte Kurs.

Til Københavns Katalog kan bemærkes, S. 5, at Dødsfaldsfortegnelserne i Personalhistorisk Tidsskrift ophørte med 1923.

ALBERT FABRITIUS.

TROELS FINK og JOHAN HVIDTFELDT: *Vejledning i Studiet af Sønderjyllands Historie*. (Skrifter udgivne af Historisk Samfund for Sønderjylland, Nr. 5). (Tønder 1944). (215 S.).

Lektor ved Aarhus Universitet, Dr. phil. TROELS FINK og Arkivar i Rigsarkivet, cand. mag. JOHAN HVIDTFELDT har i Fællesskab udgivet den foreliggende Vejledning i Studiet af Sønderjyllands Historie, den første i dette Emne. Som det er at vente, har de to Forfattere, af hvilke Dr. Fink er Lektor i Sønderjyllands Historie og Arkivar Hvidtfeldt i en Aarrække har gjort Tjeneste ved det sønderjyske Landsarkiv i Aabenraa, leveret et Førsteklassesarbejde, og dansk Udforskning af det omstridte Lands Historie har dermed paany taget et vigtigt Skridt fremad. De to Forfattere har ikke meddelt, hvilke Dele af Bogen de hver for sig fortrinsvis har behandlet, de har ønsket i Fællesskab at bære Ansvar for hele Værket, som da ogsaa har et meget helstøbt Præg. Uden at gaa nogen af de Herrer for nær, kan Vejledningen karakteriseres som et ypperligt Resultat af Samarbejdet mellem den førende Specialist i Sønderjyllands indre Historie og den trænede, med de sønderjyske Lokalarkiver særligt fortrolige, Arkivmand.

Som det fremhæves i Forordet, har man ikke tilsigtet at meddele en fuldstændig Sønderjyllands Bibliografi, men har lagt Vægt paa at medtage det væsentlige, og dette Maal synes til fulde naaet. Man er netop, hvor der er Tale om en Vejledning, taknemmelig for at faa det fremdraget, som har Betydning, og at blive sparet for en Række Titler paa Afhandlinger, som dels kan findes i den foreliggende bibliografiske Litteratur, dels er uden almen Interesse.

Vejledningen indledes fornuftigvis med en Gennemgang af de foreliggende Samlingsværker i Emnet og gennemgaar derefter Litteraturen om de enkelte historiske Perioder, med særlig Fremhævelse af de enkelte Problemer, hvorved Forskningens nuværende Stillingen betones; overalt i disse Afsnit er Fremstillingen baaret af sand historisk Aand, nøgternt refererende og afvejende de ofte skarpt afvigende Opfattelser.

Efter disse Afsnit om den politiske Historie følger en tilsvarende Gennemgang af de kulturelle Forhold, Sproget, Sted- og Personnavne, Kirke-, Skole- og Kunsthistorien, samt den folkelige Kultur, derpaa følger den økonomiske Historie (Landbrug, Haandværk og Industri, Handel og Søfart, Penge-

væsen m. m.), Retshistorien og det for dette Tidsskrifts Læsere særlig betydningsfulde Afsnit: Slægtshistorie og Personalthistorie, samt Hjemstavnhistorien.

Fra disse Dele af Bogen, der samtidig med at være en refererende Gennemgang af den vigtigste Litteratur indenfor de enkelte Emner, former sig som et meget nyttigt Resumé af Landsdelens politiske og kulturelle Historie, gaar Forfatterne over til de historiske Tidsskrifter og til Hjælpevidenskaberne og Kildepublikationerne, hvilke sidste Afsnit nødvendigvis har maattet faa en mere almindelig Karakter.

Vejledningens sidste Tredjedel behandler derefter Arkivmaterialet og former sig som en kortfattet, men fortrinlig Oversigt over Arkivernes Indhold med særligt Henblik paa Emnet. De indviklede administrative Forhold i Sønderjylland fremtræder klart, og mange, ikke blot Lægfolk, vil være Forfatterne taknemmelige for her at have en bekvem og klar Oversigt over et af de Forhold, som i særlig Grad har bidraget til at besværliggøre Studiet af Landsdelens Historie for den ikke med Emnet særligt fortrolige.

Som før nævnt behandler et særligt Afsnit (S. 104-113) Slægts- og Personalthistorien. Afsnittet er paa sin Vis bedre end det tilsvarende Afsnit i Hatts og min „Haandbog i Slægtsforskning“, fordi det i højere Grad har været muligt at behandle det særligt sønderjyske Stof, medens Slægtsforskning har maattet tage ligeligt Hensyn til begge Hertugdømmerne og i det hele har maattet lægges an paa en anden Maade. Under Bibliografien burde den duplikerede „Familie und Sippe. Auswahlverzeichnis der familienkundlichen Litteratur in der Universitätsbibliothek Kiel“ fra 1938, som findes i hvert Fald i Det kongelige Bibliotek, have været nævnt, og maaske kunde man ogsaa (S. 202) have peget paa den – ganske vist saare summariske – Oversigt over Haandskrifter i danske Samlinger, som er offentliggjort i Biblioteksaarbog 1941.

I Navneregistret er Forfattersignaturene strengt overholdt – det skal indrømmes, at Princippet er fuldt ud forsvarligt, men Registret faar derved med sin Blanding af Fornavne, Forbogstaver og Forkortelser et underligt inegalt Præg, og man kunde have ønsket at se Birket Smith og Refslund Thomsen opført under B og R i Stedet for under S og T. Dette er imidlertid rene Bagateller.

Hovedsagen er, at vi har faaet en af Specialister paa Omraadet udarbejdet Vejledning, som har en utvivlsom Mission, og lige saa utvivlsomt vil bidrage væsentligt til Studiet af Grønlandets Historie – en Vejledning, som ved sin rolige, saglige Form vil være forbilledlig for Forskerne – et gyldigt Udtryk for, hvorledes vi fra dansk videnskabelig Side vil skære tværs igennem det bundløse Væv af Propaganda, som i særlig Grad kommer til at beherske et Grønlands Historieskrivning.

ALBERT FABRITIUS.

O. DELPHIN AMUNDSEN: *Slektene Bay i Norge. Slektbok for Bay-slekten fra Vibner, Odal, Skånes, samt Fron i Gudbrandsdal og fra Flesberg. Med tillegg om Bay-slekter fra Christiania, Drammen, Drøbak, m. fl.* Oslo 1943. (123 S.).

Med ovenstaaende lange Titel har den norske Forfatter udsendt Resultatet af sine siden 1928 drevne Studier over Navnet Bay i Norge. Værket har naturligvis først og fremmest Interesse for norske Slægtsforskere, men indeholder dog ogsaa lidt dansk Stof, nemlig Efterkommerne af Oberstløjtnant PETER CHRISTIAN BAY (1745–1805), der som Løjtnant deltog i Arrestationen af Dronning Caroline Mathilde. Af hans ikke talrige Efterslægt var Sønnen Justitsraad JENS CHRISTOPHER BAY Postmester og Boghandler i Holstebro, hvis eneste Datter SOPHIE DOROTHEA HANSINE PETREA BAY var gift med Sognepræst JULIUS RØGIND. Supplerende kan her bemærkes, at hun døde 16. April 1898 (Ph. T. Dødsfaldsfortegnelse), og at han 5. April 1873 blev forflyttet til Kirke-Hyllinge og Lyngby, hvor han døde 21. Dec. 1876 (Elvius). Desuden har enkelte Medlemmer af andre Slægter haft fast Ophold her i Landet. Det danske Stof kunde unægtelig have været noget omhyggeligere behandlet; forhaabentlig vil Cato Krag-Rønnes Haandbog fremme Kendskabet ogsaa til den danske Litteratur. Til Gengæld gør imidlertid det norske Stof Indtryk af at være meget grundigt og fyldestgørende behandlet, og man glæder sig over at have en saa fuldstændig Oversigt over Bærerne af Navnet Bay i Norge.

Den genealogiske Opstilling er som i Flertallet af de norske Stamtavler Indrykningssystemets – dog uden Indrykning, men ledsaget af Løbenumre med Henvisninger til Faderens Nummer. Arbejdet afsluttes med en Ahnetavle for ELLICHA SCHRÖDER (1724–66), hvis Forfædre alle var svenske, og med et fyldigt Navneregister. Det er et særdeles fortjenstfuldt Arbejde, som vil have Interesse ogsaa uden for Norges Grænser.

ALBERT FABRITIUS.

Laurits PLOUG BORBERG: *Slægtbog over Familien Borberg.* Med Oplysninger om de to ligeledes fra Selvejerbonde i Gørding Herred, Ribe Amt, Peder Grummesen (nævnt 1463) og hans Fader Grumme stammende, uddøde Slægtlinjer Bonnum og Grum, samt Bemærkninger om forskellige indgiftede Kvinders Slægter (Trabjergætten i Borbjerg, Quie, Lenhardt (Lindhardt), Neergaard (fra Kaastrup i Thy), Therchildsen (i Randers)). 2. Udg. Skive 1944. (167 S. – Ill. – 4 Tvl.).

Sygekassedirektør L. P. BORBERG udgav allerede 1915 den første Behandling af Slægten Borbergs Genealogi (se Ph. T. 7, I, 1916, 115), som han 1918 supplerede med et Tillæg, der førte Slægten to Led længere tilbage, idet Skolemester i Borbjerg CHRISTEN MADSEN († 1684) nu kunde opstilles som Stamfader. Siden da har Forfatteren lejlighedsvis syslet med Emnet,

i de sidste Aar i Samarbejde med den nu afdøde Hjemstavnsforsker, cand. mag. J. C. HANSEN, og Resultatet er blevet den foreliggende statelige Publikation, som er af betydelig Interesse.

Slægten føres nu tilbage til en hypotetisk Grumme, der maa have levet omkring 1400, og hvis Søn PEDER GRUMMESEN, Bonde i Gørding Herred, nævnes som Medudsteder af et Tingsvidne af 26. Februar 1463 og med relativ Sikkerhed antages at være Fader til den i Aarene 1481-1514 hyppigere som Sandemand i Gørding Herred og Selvejrbonde i Ildsted nævnte GRUMME PEDERSEN; de følgende Led synes alle sikre, Grumme Pedersens Sønesønner var Brødrene Sognepræst i Gørding-Vejstrup, Provst i Gørding Herred GRUMME POVLSSEN (1519-1610/19) (Stamfader til Slægten Borberg), Borgmester i Ribe NIELS POVLSSEN (ILSTED) († 1606) (den uddøde Slægt BONNUM) og Sognepræst i Aastrup-V. Starup MORTEN POVLSSEN (GRUM) († 1616), hvis Efterslægt af Navnet Grum ligeledes er uddød.

Det siger sig selv, at egentlige Beviser for Filiationen i den Stamrække, som fører fra Provst Grumme Povlsen til Skolemester Christen Madsen († 1684) ikke foreligger, men nærmere end Forfatteren med cand. mag. Hansens Hjælp er naaet, kan man næppe komme, og al Sandsynlighed taler for Resultatets Rigtighed. Det maa betegnes som en overordentlig smukt gennemført Undersøgelse, hvis Betydning og Interesse er saa meget større, som Danmark jo, hvad middelalderlig Genealogi angaar, er et godt Stykke bagefter baade Norge og Sverige.

Om Bogen iøvrigt er kun godt at sige; de genealogiske Undersøgelser er alle ført tilbunds, Daabs- og Begravelsesdatoer er medtaget, Stednavne overalt angivne og for de ældre Led Fadderlisterne, hvor Kirkebøgerne foreligger. Biografierne er fyldestgørende og rummer mange fornøjelige og interessante Smaatræk, alt fremsat i en letlæselig og levende Form, som giver Familiehistorien en egen Tiltrækning ogsaa for den uden for staaende Læser.

I en Række Ekskurser bringer Forfatteren desuden genealogiske Oplysninger om en lang Række andre Slægter og enkelte Personer, af hvilke især skal nævnes Afsnittet om en middelalderlig Selvejrbondeslægt fra Trabjerg i Borbjerg Sogn, baaret af de samme gode Egenskaber, som præger de førnævnte Undersøgelser.

Det skal med Tilfredshed noteres, at Forfatteren har anvendt den generationsvise Opstilling i den udvidede Form, forsynet med Løbenummerering; blot kunde man have ønsket, at Forfatteren i det typografiske Udstyr havde valgt en skarpere Adskillelse mellem de enkelte Kuld og i Kuldoverskrifterne havde henvist til Faderens Løbenummer. 4 Oversigtstavler letter Udblikket over Slægterne. Man er taknemmelig for dem, selvom Hovedoversigtstavlen er særdeles uhandlelig og udsat for Ødelæggelse ved Brugen. Naar Forfatteren alligevel har ofret den store Størrelse, den har, vilde man have foretrukket at have haft den forlænget med Sidens Bredde, saaledes at Tavlen Tekst kunde have ligget udenfor og derved været fuldt brugbar under Læsningen.

Værket er rigt illustreret og rummer foruden talrige Portrætter mange smukke Landskabsbilleder og andre interessante Slægtsminder, saaledes en vistnok ikke tidligere publiceret Plan over Stænderforsamlingssalen i Viborg med Angivelse af de i 1838 Deputeredes Pladser. Desværre er Reproduktionerne overordentligt uensartede, adskillige af Portrætterne synes at have været overladt den tilfældige Klichéfabrikants Forgodtbefindende med Hensyn til Beskæring og Udsnit, og flere af Klichéerne er elendigt udført (saaledes det ellers morsomme Billede S. 81 og Ligstenen S. 128). Skifteprotokollen S. 69 vilde sikkert være blevet læselig i Streg i Stedet for den nu ganske utydelige Autotypi. Til Gengæld er andre Billeder udmærkede, saaledes Tingsvidnet af 1481 (S. 8), Seglet S. 23, det meget smukke (men desværre skævt afskaarne) Louis-seize Chatol fra ca. 1785 og flere af Landskabsbillederne. Ved Quie-Seglet (S. 39) savner man – som forøvrigt ved de andre Segl og Skriftprøverne – Maalestoksforholdet, samt en Bemærkning om, at Seglet er gengivet fra Thisets Adelige Sigiller.

I Indledningen giver L. P. Borberg en fornøjelig Fremstilling af Værkets Forhistorie – habent sua fata libelli. Som Udtryk for Forfatterens Glæde ved Arbejdet er den overflødig, derom bærer Bogen i sig selv tilstrækkeligt Vidne, men som Eksempel paa, hvorledes en Mand fra sin tidlige Ungdom kan ofre sin Fritid og sine Kræfter paa Arbejdet med sin Slægt, og til hvilke Resultater, Heldet og Ihærdigheden kan føre ham – som Vidnesbyrd om Kærlighed til Slægten og dens Jord, vil man læse den med Interesse.

Om Slægten NEERGAARD fra Kaastrup (Statsminister Neergaards Slægt), der behandles oversigtsmæssigt i Værket (S. 86 f.) har Forfatteren yderligere i Historisk Aarvog for Thisted Amt 1944 meddelt en Stamtavle i Forbindelse med Offentliggørelsen af en 1833 holden Ligtale over Proprietær CHRISTEN CHRISTENSEN NEERGAARD, som dels supplerer, dels berigtiger de i Dansk Biografisk Leksikon og Danmarks (ikke „Dansk“) Adels Aarvog meddelte Oplysninger om Slægtens ældre Led.

ALBERT FABRITIUS.

H. FRIIS-PETERSEN: *Stamtavle over Familien Brandt fra Skjolddelev*. Aarhus 1944. (42 S. – duplikeret).

Som det vil ses af den andet Steds meddelte Fortegnelse over Aarets genealogiske Litteratur har Grosserer H. FRIIS-PETERSEN, der er kendt for sine fortjentsfulde Arbejder med Universitetsmatriklen og Aarhus Embedsmænd (Manuskripter i Aarhus Statsbibliotek og Det kgl. Bibliotek), udfoldet en livlig genealogisk Virksomhed, som naturligvis i første Række behandler jyske Slægter. Resultaterne foreligger ikke trykt, men er i maskinskrevne Stand tilgængelige i Det kongelige Bibliotek og i Statsbiblioteket. En enkelt af disse Stamtavler, Familien BRANDT fra Skjolddelev, foreligger dog i duplikeret Skikkelse.

Forfatterens gode Kendskab til det jyske Arkivmateriale og hans for-

nuftige Stofbehandling gør det naturligt paa dette Sted at nævne hans Arbejde med Anerkendelse. Disse jyske Stamtavler behandler vel som oftest Slægter, der kun har spillet en lidet fremtrædende Rolle, men Slægtens Indsats i Historien bør efter Anmelderens Mening ikke være den afgørende for, om den kendes værdig til genealogisk Behandling eller ej – Maalet for dansk Slægtsforskning, et Maal, det med Landets beskedne Størrelse skulde være muligt at faa realiseret i Tidens Løb, maa være at kortlægge Landets Befolkning, i hvert Fald saa vidt muligt alle egentlige Slægtsnavne og helst ogsaa det store Flertal af Patronymslæggerne. For Genealogien som saadan er Spørgsmaalet ikke alene om Rang eller Stand; ja, den vilde blive ude af Stand til at bidrage til Løsningen af de mange Problemer, der ligger for den, om den ikke tog Hensyn netop til det brede Lag af Slægter, som udgør Kernen i vort Folk. Man er derfor Grosserer Friis-Petersen taknemmelig for det ihærdige Arbejde, som han forhaabentlig vil fortsætte, og for at han med Forstaaelse for Forskningens Betydning ved at skænke Eksemplarer af sine Arbejder til de to Biblioteker har gjort dem tilgængelige for andre.

ALBERT FABRITIUS.

JOHANNE LUISE HEIBERG: *Et Liv, gjenoplevet i Erindringen*. 4. reviderede Udgave ved Aage Friis under Medvirken af Elisabeth Hude, Robert Neiiendam og Just Rahbek. (Gyldendal 1944).

Det turde være meget sjældent, at et dansk Memoireværk oplever at udkomme i Udgave efter Udgave. Leonora Christinas „Jammersminde“, og H. C. Andersens „Mit Livs Eventyr“ har gjort det, men de har ogsaa nogle Aar forud for Johanne Luise Heibergs berømte Værk „Et Liv, gjenoplevet i Erindringen“, hvis 4. Udgave er Anledningen til disse Linier. Alene dette, at en Skuespillerindes Autobiografi kræver en videnskabelig Udgivelse med et Apparat af Tekstvarianter, Noter og Registre, der tilsammen fylder 471 Sider, er et talende Vidnesbyrd om denne Selvskildrings store litterære og psykologiske Værdi. I mere end et halvt Aarhundrede har den bevaret sin ejendommelige Dragningskraft over de skiftende Generationer, og alt taler for, at den endnu en rum Tid vil forstaa at skaffe sig taknemmelige Læsere. Det er sikkert gaaet mange som den, der skriver dette, at hver Gang man paa ny læser denne digre Bog igennem og det tager en vis Tid, for Fru Heiberg tager baade stort og smaat med – finder man nye Træk, som tidligere er undgaaet ens Opmærksomhed, nye Rigdomme, som fængsler en.

Det er letforstaaeligt, at en Memoireforfatterinde, og ikke mindst en berømt Skuespillerinde, der er vant til at høste store Triumfer, nærer Ønske om i levende Live at se den Virkning, hendes Livserindringer fremkalder. Fru Heiberg dannede i den Henseende ingen Undtagelse, og det har kostet hende megen Resignation, inden hun til Slut fulgte sine Venners Raad at beslutte sig til at henlægge Værket til Udgivelse efter hendes Død. Den nye

Udgaves 4. Bind, som indeholder det egentlig nye Stof, indledes med en 50 Sider lang Redegørelse for Værkets Tilblivelseshistorie, Offentliggørelse og Værdi som historisk Kilde samt for Principperne for Nyudgivelsen. Det fremgaar af denne med stor Stringens affattede Indledning, der læses med udelt Interesse, men kræver et ikke ubetydeligt Medarbejde fra Læserens Side, at Manuskriptets Udarbejdelse strækker sig over ikke mindre end 30 Aar. Det er paabegyndt 1855, under umiddelbart Indtryk af HEIBERGS Strid med HØEDT og WIEHE, og først afsluttet da hun var blevet 73 Aar gammel. Da var ikke mindre end 11 Personer blevet Medvidere i hendes Hemmelighed eller direkte Medarbejdere ved Tilrettelæggelsen af Manuskriptet, nemlig foruden hendes Mand og Svigermoder, der havde hørt hende læse Partier af det op, tre Kvinder der hjalp til ved Afskriften: SILLE BEYER, Fru Heibergs Plejedatter ANNA og Frk. VERDELIN, samt hendes mandlige Venner: KRIEGER, MARTENSEN, A. G. Ø. HAUCH, A. D. JØRGENSEN, ANDRÆ og BERNER. „Værket“, som Fru Heiberg yndede at kalde det, er saaledes ikke født til Verden uden betydelige Kvaler. Hver af disse Raadgivere havde sit at foreslaa. Den, der stærkest fraraadede Offentliggørelse i hendes egen Levetid, var Andræ, men ogsaa Hauch betog hende ved sine til Dels ret bornerte Indvendinger Lysten til at fremtræde som Memoireforfatterinde. Et Brev fra ham, der meddeles for første Gang, viser en mærkværdig Mangel paa Forstaaelse af hendes Skribentanlæg. Derimod var Martensen, A. D. Jørgensen og hendes ridderlige Beundrer Krieger for Udgivelse ved hende selv; de to første turde dog blot tage Ansvaret for en delvis Offentliggørelse, og overvældet af de mange Betæneligheder hun mødte, nøjedes hun da med i Festskriftet til Krieger 1887 at lade trykke et ganske lille Brudstykke af sit Manuskript. Det tilfaldt A. D. Jørgensen i de nærmeste Aar efter hendes Død 1891-92 - at besøge det store Værk i Trykken. 1904 og 1913 udkom det paa ny i Folkeudgaver, men først nu i 1944 er der skabt en grundlæggende Standardudgave, udkommet paa Gyldendals Forlag med den af Heibergstudiet højt fortjente AAGE FRIIS som Hovedredaktør og ELISABETH HUDE, ROBERT NEHENDAM og JUST RAHBEK som Medarbejdere.

Meget interessant er det nu gennem det omfangsrige Variantapparat at faa Adgang til at kigge ind i selve Værkstedet, saa at sige at kunne følge fra Side til Side den Diskussion *intra muros*, som er gaaet forud mellem Forfatterinden og hendes Tillidsmænd, som hun har søgt Bistand hos. Man kan her overbevise sig om, at Ændringerne i alt væsentligt kan føres tilbage til tre Grunde: stilistiske, Diskretionshensyn og Omsorgen for Blottelser, hun maatte have givet sig selv ved alt for stor Aabenhjærtighed. Fru Heiberg var, som hun selv Gang paa Gang fremhæver, ikke nogen rutineret Skribent. Hun skrev som det Naturbarn hun var, men besad ikke sin Mands Skoling i at føre Pennen, ja lærte som H. C. Andersen aldrig at stave rigtigt, og alene af den Grund behøvede hun til Stadighed fremmed Assistance. Dette medførte en Tilbøjelighed til Bredde, der nødvendiggjorde en ubarmhøjrtig

Kapning af alle Vildskud. Det faldt i A. D. Jørgensens Lod at foretage denne Del af Revisionsarbejdet, og hvormeget Værket derved har vundet, taler hver Side af Variantapparatet om. Betæneligheder af anden Art voldtes ved, at Fru Heiberg havde skrevet løs uden at tænke paa, at hun kunde saare endnu levende Personer eller deres Efterkommere. Ogsaa her maatte der øves Kritik, og meget har maattet udgaa, som nu, da disse Hensyn er bortfaldet, uden Skade har kunnet meddeles som Varianter. Men mest er Raadgavernes blaa Blyant blevet sat i Aktivitet ved den stærke Sandhedskærlighed, der drev hende til at give usminkede Skildringer af sine private Forhold. Paa dette Punkt maa en Nutidslæser ofte beklage, at hendes Medhjælper i deres Iver for at værne hendes Interesser uden Tvivl er gaaet for vidt. I mange Tilfælde har det været til Skade for Bogen, at de har lagt Kapsun paa hendes Uforbeholdenhed, saa at vi i Stedet for den fulde Sandhed har faaet en mere friseret Skildring. Man noterer sig fra Variantstoffet først og fremmest Udmalinger af Forholdene i Barndomshjemmet, der viser sig at have været langt dystre end i den endelige Redaktion. Ogsaa det traditionelle Billede af Livet i det heibergske Hjem, som MARSTRANDS bekendte Maleri har bidraget til at befæste, faar sit Korrektiv, naar man i forskellige udeladte Partier læser om visse Gnidninger mellem Svigerdatteren og Fru Gyllembourg, der dels hidrørte fra deres forskellige Opfattelse af, hvorledes Husførelsen burde indrettes, dels fra en vis Skinsyge hos Moderen, der ikke kunde forsone sig med Tanken om at skulle dele sin Søns Kærlighed med en anden.

Til Teksten er knyttet en overordentlig fyldig Kommentar paa 162 Sider, hvor et Væld af Oplysninger er at finde. Det er ikke mindst denne Side af Udgivelsesarbejdet, som Brugeren er taknemmelig for. Der gives ved et Kommenteringsarbejde to Veje at gaa: enten den kortfattede Noteform, der blot tillader de nødtørftigste Data, eller den kritiske Kommentar. Desværre er de fleste Udgivere af økonomiske Hensyn henvist til den første Fremgangsmaade. I dette Tilfælde har Forlaget imidlertid til alt Held stillet sig saa forstaaende, at det har givet Udgiverne frie Hænder, og de har ikke sparet nogen Anstrengelse for at fremskaffe nyt Stof. Der er gravet i Bibliotekerne som i Arkiverne, Tidens Aviser er blevet gennem søgt, og en Række mundtlige Traditioner, der ellers uvægerligt vilde være gaaet til Grunde, er ved et ihærdigt Indsamlingsarbejde blevet overgivet til Eftertiden, saaledes den sikkert fuldt paalidelige, at GEORG BUNTZEN i Virkeligheden var Heibergs Søn med Sangeren og Komponisten DU PUYs Datter CAMILLA. Særlig iøjnefaldende er den store Viden, der er nedlagt i de teaterhistoriske Oplysninger; disse svulmer undertiden – til største Nytte for senere Forskere – op til hele smaa Afhandlinger. At ikke alle Citater har kunnet stedfæstes, kan maaske ikke lægges Kommentatorerne til Last, da de fleste af dem naturligvis stammer fra Det kgl. Teaters daværende Repertoire, som nu er sunket i Glemsel.

I Dagbladsanmeldelser er det blevet fremført som en Indvending, at

Kommentaren former sig som en stadig Protest mod Forfatterinden. Dette er ogsaa rigtigt, men man maa rigtignok spørge, hvorledes det skulde kunne være anderledes. Naar Udgiverne Gang paa Gang dementerer Tekstens Ord, hænger det sammen med de usædvanlig mange Fejlkilder i det paa godt og ondt stærkt personlige Værk. For disse gøres der Rede i det udmærkede Kapitel af Indledningen, der behandler „Et Liv“ som historisk Kilde. Dels bestaar de i talrige Erindringsforskydninger, dels i en manglende Sans for Nøjagtighed, der bl. a. ytrer sig ved, at Citater altid gengives efter Hukommelsen og derfor bliver mere eller mindre forvanskede, endelig i Forfatterindens stærke Temperamentssvingninger. Der er derfor nok at korrigere, og langt snarere vilde der have været Grund til at gaa i Rette med Udgiverne, hvis de havde forsømt denne vigtige Del af deres Opgave. Paa Værkets Subjektivitet beror paa een Gang dets Fortrin og dets Svagheder. Nøjagtigheden af Oplysningerne synes at kunne staa for en kritisk Prøvelse. For et saa stort Arbejde forbavsende faa Fejl er fundet. Ved en Lapsus er „Tscherkesserne“ i „Genboerne“ blevet til „Tjekkerne“ (IV 418), M. V. DORPH (IV 185) skal være N. V. DORPH, 1857 kan der ikke være Tale om „Kjøbenhavns flyvende Post“ (IV 422), men om JACOB DAVIDSENS Avis „Flyveposten“; en ufrivillig komisk Fejl forekommer S. 386, hvor det oplyses om BERNHARD V. BESKOW, at han var Sekretær i „Svenska Vittighets-Akademien“; her har ikke blot Sætternissen været paa Spil, idet den ikke har villet godkende Manuskriptets gode svenske Ord „Vitterhets-“, men ogsaa Kommentatorerne har et Øjeblik undtagelsesvis været paa Vildspor ved at overflytte Beskow fra Gustaf III's Svenska Akademi til det af Lovisa Ulrika stiftede Lærdomsinstitut. Udførlige Registre, der burde være en Selvfølge i alle Udgaver af denne Art, men ingenlunde altid er det, letter Brugen af Bogen.

Forunderligt nok er det blevet fremført som en Anke mod Udgaven, at den er alt for besværlig at anvende. Man har især opholdt sig over, at Læseren paa een Gang maa have den opslaaet paa tre Steder: Teksten, Varianterne og Kommentaren. Vi vilde dog gerne se den, der formaaede at foreslaa en anden, vel at mærke praktisk gennemførlig Anordning af det vanskeligt haandterlige Stof, naar der ikke skulde slækkes paa Kravene til Udgavens høje Standard. Udgiverne kunde dog maaske have imødekommet Læserne ved, overalt hvor der til Teksten findes en Variant, at anbringe en Henvisning til denne. Men her rejser sig rigtignok straks Tvivlen: hvis dette skulde være konsekvent gennemført, vilde Brugerne saa ogsaa være glade for at blive jaget hen i 4. Bind for muligvis at finde en ganske uvæsentlig Ændring (for ogsaa saadanne findes der jo), eller skulde man have forsøgt at skelne mellem betydningsfulde og betydningsløse Varianter, og hvor da trække Grænsen? Saaledes som Udgaven nu er gennemført, er den i første Række en Gave til Videnskabsmændene eller dog til dem, der vil arbejde med Bogen; men ogsaa de, der blot ønsker at anvende den til Sofalæsning, er meget vel tjente med den, eftersom de jo slet ikke behøver at anvende mere end eet

Bind ad Gangen. Bogens smukke Udstyrelse vil berede alle Kategorier af Læsere Glæde. Den er fornemt trykt og forsynet med talrige Helsidesplancher, hvoraf mange – især Scenebilleder for første Gang er fremdraget. Hvorledes Arbejdet nærmere har været fordelt mellem de fire Udgivere: to Historikere, en Teaterhistoriker og en Filolog, nævnes ikke i Forordet. De har ønsket at staa Last og Brast, og der skal derfor heller ikke her gøres noget Forsøg paa at udpege de forskellige Hænder, der har ført Pennen. De maa dele Æren indbyrdes, som de er Venner til, og den personlige Indsats af Arbejde og Viden, der er gjort, er heldigvis saa stor, at der vil blive nok til hver især af dem.

Selvom man meget vel kan tænke sig Fru Heibergs „Liv“ i Fremtiden udgivet efter andre Principper, er der Grund til at tro, at hvis der skal tilfredsstilles saa høje videnskabelige Krav, som nu er sket, maa man gaa frem paa samme Maade som i 4. Udgave. Denne vil til alle Tider staa som den grundlæggende.

MORTEN BORUP.

SMAA MEDDELELSER

BORGERLIGE FORNAVNE I DET 17. AARHUNDREDE

Som et Sidestykke til den Fortegnelse over adelige Fornavne som Etatsraad H. R. Hiort-Lorenzen gav i dette Tidsskrift 7, I, 192, kan nedenstaaende Fortegnelse tjene. Navnene hidrører fra „Perlestikkerbogen“, hvis Register over døbte Børn i Nakskov omfatter Aarene 1618–26. Tilfældigvis er Antallet af døbte Børn i dette Tidsrum 514, altsaa omtrent det samme Antal som Hiort-Lorenzens Undersøgelse omfatter, hvad der muliggør en direkte Sammenligning. Det kan tilføjes, at af disse 514 Børn er 44 født uden for Ægteskab, eller $8\frac{1}{2}\%$.

Af Drengene hed 53 Hans, 20 Jørgen, 19 Niels, 18 Peder, 15 Mads og Jens, 10 Lauritz, 9 Anders, 8 Rasmus, 7 Christen og Jacob, 6 Søren, 5 Mathias, 4 Oluf, Claus, Henrich og Michel, 3 Jeppe, Karsten, Morten, Povel og Erick, 2 Iver, Stephan, Linnert, Ejler, Gert, Christopher, Gabriel og Bertel, 1 Wilhelm, Richard, Knud, Heinrich, Ditløv, Peiter, Jesper, Benedix, Johan, Ip, Frantz, Godefrid, Arnt, Thomas, Joachim, Mogens, Jost, Cort, Frederich, Herman, Clement og Dominicus.

Af Pigerne hed 53 Anne, 38 Maren, 37 Karen, 18 Kirsten, 13 Margrethe, 9 Bodil og Elisabeth (Lizabet, Elsebet), 8 Elline, Gertrud og Mette, 6 Johanne, 5 Else og Dorothea (Dorote), 4 Birrethe, 3 Cathrina, Ingeborg, Malene og Sara, 2 Marine og Cidzel, 1 Hilrad, Ursula, Sophia, Ide, Gieske, Mari, Tyre, Volborg, Magdalene, Birgitte, Petronilla, Hillevig, Barabra, Hanna, Inger og Marick.

Det bør bemærkes, at flere Tyskere og Hollændere paa denne Tid var bosat i Nakskov.

ALFR. LARSEN.

THEODOR MOMMSEN SOM DANSK STIPENDIAT

Arkivar E. Marquard har i dette Tidsskrift (9. III. 193 f.) meddelt THEODOR MOMMSENS Ansøgning af 20. Juni 1843 om et Rejssestipendium. Et Vidnesbyrd om, hvor stor Pris Mommsen satte paa Bevillingen, er de Ord, som han, fra 1858 Professor i Berlin, udtalte i den preussiske Ständerforsamling 9. Marts 1875 i Anledning af Spørgsmaalet om Stipendier til Privat-

docenter: „Ich wäre ohne Zweifel nicht Gelehrter, wenn ich nicht als geborener Schleswig-Holsteiner in der Lage mich befunden hätte, als – wie man es damals officiell formulierte – königlich dänischer Untertan eine Reisestipendium zu erlangen, welches in dieser Weise keinem preussischen Studenten gegeben wird“.

TH. O. ACHELIS.

FAMILIEN VON GÖRING

I Personalhistorisk Tidsskrift 10. IV. 280, i en Artikel af L. B., er nævnt HANS DIDRIK GÖRINGS Hustru MARIA CATHRINE JACOBSEN, døbt i Beldringe 4/6 1750, Datter af Regimentsskriver JOHANNES JACOBSEN og ANNA CATHRINE BERNHOFT. I dette sidste Navn er der imidlertid en Fejl, som går igen flere Steder, bl. a. i E. B.: „Slægten Bernhoft“.

Forholdet er det, at Johs. Jacobsen var tre Gange gift:

1. Gang i Holmens Kirke 10/10 1742 med ANNE KIRSTINE BERNHOFT, født 1720, død 1758. I dette Ægteskab var 10 Børn. A. K. Bernhoft var Datter af Consumptionsforpagter i Næstved MENTZ BERNHOFT og Hustru JOHANNE MARCUSDATTER RAVN; M. Bernhoft blev Consumptionsforpagter i 1719, blev gift i Næstved 17/12 1719 og døde allerede 6/1 1720; A. K. Bernhoft må derfor rimeligvis være født i Efteråret 1720; J. M. Ravn blev gift 2. Gang med Consumptionsforpagter J. F. FRICK 13/2 1723 i Næstved og blev begravet i Næstved 20/4 1734. Mentz Bernhoft må sandsynligvis være identisk med den Mentz Bernhoft, som nævnes i „Slægten Bernhoft“ som død i Danmark og som Søn af OLE STÅLESEN og ANNE BERNHOFT.

2. Gang i 1759 med ANNE CATHRINE WILLUMSEN, død 1760, Datter af Justitsråd JØRGEN WILLUMSEN, Sorø, og Hustru MAREN BRUN.

3. Gang i 1760 med REBECCA MARIA KRØYER.

Johannes Jacobsen døde selv i Vordingborg 27/8 1761.

T. DINESEN.

ANNA CATHARINA ULFELDTS DÖDSÅR

I en uppsats i denna tidskrift (11. V. 16 ff.) har jag framlagt några resultat av en undersökning rörande ANNA CATHARINA ULFELDT, dotter till riksrådet EBBE ULFELDT och maka till generalen och guvernören över Skåne CARL GUSTAF SKYTTE. I denna uppsats kunde fastställas, att Anna Catharina Ulfeldts död indträffat någon gång mellan 1708 i januari och 1711 i maj. Sedan dess har ytterligare material kommit i mina händer, genom vilket tidpunkten för dödsfallet kan närmare bestämmas.

Genom påpekande av Överbibliotekarie Gunnar Carlquist, som sysslat med förteckningarna över i Göta hovrätts och Svea hovrätts arkiv ingående testamenten och bouppteckningar m. m., och genom vars försorg avskrifter av dessa förteckningar numera finnas att tillgå i Lunds universitetsbibliotek,